

**MAXSUS TA'LIMGA EHTIYOJI BO'LGAN BOLALARNING TA'LIM-TARBIYA
JARAYONIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISHNING
INNOVATSION USULLARI**

*Bo'ston tumani 18-umumta'lim maktabi
Boshlang'ich sinf o'qituvchisi
Qo'chqarova Adiba Sharipovna*

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15233575>

Annotatsiya. Mazkur maqolada maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning ta'limga jarayonidagi muammolar va ularni bartaraf etishning innovatsion usullari masalasi o'rganiladi. Bu boradagi asosiy maqsad, maxsus ta'limga muhtoj bo'lgan bolalar bilan ishlashda yuzaga keladigan pedagogik, psixologik va ijtimoiy muammolarni tahlil qilish va ularni samarali hal etish uchun innovatsion usullarni aniqlashdir.

Kalit so'zlar: Maxsus ta'lim, ehtiyojli bolalar, ta'limga jarayoni, innovatsion usullar, inklusiv ta'lim, pedagogik texnikalar, psixologik yondashuv, individual ta'lim, ta'lim muammolari

Har bir bola o'zining imkoniyatlariga qarab ta'lim olish huquqiga ega. Biroq, maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar (MTEB) uchun ta'lim jarayoni ko'pincha qiyinchiliklar bilan kechadi. Ushbu bolalar jismoniy, aqliy yoki ruhiy xususiyatlaridagi farqlar tufayli umumiy ta'lim tizimiga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Biroq, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar yordamida ushbu muammolarni samarali hal etish mumkin. Maqolada maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning ta'limga jarayonidagi muammolari tahlil qilinadi va ularni bartaraf etish uchun innovatsion usullarni ko'rib chiqamiz.

Maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun ta'lim tizimida bir nechta asosiy muammolar mavjud:

1. Pedagogik xodimlarning tayyorlanmaganligi

Odatda, maxsus ehtiyojlarga ega bolalar uchun o'qituvchilar ko'pincha odatdagi ta'lim jarayoniga moslashgan bo'lib, ularning pedagogik mahorati maxsus ehtiyojlarga javob bermaydi. Bu esa o'qitish jarayonini murakkablashtiradi.

2. Infrastruktura va materiallarning yetishmasligi

Ta'lim muassasalarining infratuzilmasi ko'pincha maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalarga moslashmagan bo'ladi. Misol uchun, nogironligi bo'lgan bolalar uchun moslashuvchan sinf xonalari, qulay mebellar, o'qish materiallari va yordamchi texnologiyalar yetishmaydi.

3. Pedagogik yondashuvlarning umumiyligi

Ko'pincha umumta'lim tizimida maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun individual yondashuv mavjud emas. Har bir bolaning ehtiyojlari va imkoniyatlari turlicha bo'lsa-da, umumiy ta'lim dasturlari barcha bolalar uchun bir xil tarzda ishlab chiqiladi.

4. Ijtimoiy va psixologik muammolar

Maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar ko'pincha o'zlarini jamiyatda izolyatsiya qilingan his qilishadi. Ular boshqa bolalar bilan ijtimoiy aloqalarni o'rnatishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Bu o'z navbatida ta'lim jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun innovatsion yechimlar

1. Inklusiv ta'limni rivojlantirish

Inklusiv ta'limning asosiy maqsadi – maxsus ehtiyojlarga ega bolalarni umumta'lim tizimiga integratsiya qilishdir. Bu yondashuvda o'qitish jarayoni hamma bolalarga bir xil imkoniyatlar yaratishga qaratilgan bo'lib, o'qituvchilar individual yondashuvni amalga oshiradilar. Maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun har bir dars rejasini moslashtirish, o'qituvchilarning individual ehtiyojlariga qarab resurslarni taqdim etish zarur.

2. Moslashuvchan pedagogik usullar

Innovatsion pedagogik yondashuvlar maxsus ehtiyojlarga ega bolalar uchun muhimdir. Bu o'z ichiga vizual, audio va kinestetik o'qitish usullarini oladi. Shuningdek, individual o'qituvchilar tomonidan ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish va maxsus texnologiyalar yordamida ta'limni yaxshilash muhim.

3. **Texnologiyalardan foydalanish**

Yangi texnologiyalar, masalan, maxsus kompyuter dasturlari, mobil ilovalar, elektron o'qish materiallari, yordamchi qurilmalar (masalan, ovozli tasvirlar, braille yozuvi, maxsus klaviaturalar) maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim jarayonini osonlashtirishda katta yordam beradi. Shuningdek, raqamli o'qituvchilar va interaktiv platformalar orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin.

4. **Pedagogik kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash**

Ta'lim tizimida o'qituvchilarning maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan ishlash bo'yicha malakasini oshirish zarur. Ularni maxsus ta'lim metodikasi, inkluziv ta'limni amalga oshirish va ijtimoiy muhitni yaratish bo'yicha tayyorlash o'quv jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Shu bilan birga, ta'lim kadrlariga alohida psixologik tayyorgarlik ham kerak, chunki ular ko'pincha maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan ishlashda muammolarga duch kelishadi.

5. **Ota-onalar va jamiyat bilan hamkorlik**

Ota-onalar va jamiyatning ishtiroki ta'lim jarayonida katta ahamiyatga ega. Ota-onalar maxsus ehtiyojlarga ega bolalar bilan ishlashda pedagoglarga yordam berishi, shuningdek, jamiyatda inkluziv ta'limning ahamiyatini tushuntirish va qo'llab-quvvatlash zarur. Bu ham jamiyatdagi ijtimoiy muhitni yaxshilaydi, ham o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning ta'lim-tarbiya jarayoni turli qiyinchiliklar va muammolarga duch kelmoqda. Biroq, zamonaviy pedagogik usullar va texnologiyalar yordamida bu muammolarni bartaraf etish mumkin. Inkluziv ta'lim, moslashuvchan pedagogik yondashuvlar va texnologiyalardan foydalanish maxsus ehtiyojlarga ega bolalarga ta'limda muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini oshiradi. O'qituvchilarning tayyorgarligini oshirish, jamiyat va ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlash esa ta'lim tizimini yanada samarali qiladi.

Adabiyotlar:

1. UNESCO. (2009). Policy guidelines on inclusion in education. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
2. Ainscow, M., & Miles, S. (2008). Making education for all inclusive: Where next? *The International Journal of Inclusive Education*, 12(3), 323-333.
3. Güngör, İ. (2020). Maxsus ehtiyojli bolalar uchun pedagogik yondashuvlar. *Journal of Special Education*, 15(1), 54-67.